

Raadsvoorstel

Onderwerp Zaakid	Actualisatie Programma Duurzaam & Groen Zoetermeer 0637530586
Versie	
Auteur	Verheggen, 0652062438, p.f.verheggen@zoetermeer.nl
Gemeentesecretaris	Huykman, B.J.D.
Directeur	Tomassen, J.F.A.
Portefeuillehouder	Wethouder Paalvast/Wethouder Groeneveld
Medeverantwoordelijke(n)	Wethouder Rosier Wethouder Iedema

Uiterste behandeldatum (+ reden)	10-12-2019 (i.v.m. tijdige afdoening moties 1811-13, 1911-10 en 1911-11)
Programma(s)	Programma 3 Leefbaarheid, duurzaam en groen
Eerdere besluitvorming	Programma Duurzaam & Groen Zoetermeer 2016-2020 raadsbesluit d.d. 12 september 2016.
Samenvatting	<p>Het Programma Duurzaam & Groen Zoetermeer is geactualiseerd voor de periode 2020 – 2023. Hiermee beginnen we aan de vierde programmaperiode. Het eerste programma is in 2008 vastgesteld, gevolgd door 2012 en 2016. Het landelijke klimaatakkoord en het lokale duurzaamheidspact leiden tot de belangrijkste actualisaties.</p> <p>De ambitie voor de energietransitie is: een aardgasvrije gebouwde omgeving in 2040 i.c.m. met een verbetering van de kwaliteit van de woningen qua gezondheid (ventilatie en voorkomen oververhitting) en comfort/energiebesparing.</p> <p>De belangrijkste maatregelen de komende jaren voor de energietransitie zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het realiseren van een ondersteuningsaanbod voor particuliere huiseigenaren en VvE's; - Het maken van energietransitieplannen in de regio en op stadsniveau - Het realiseren van een aardgasvrije energievoorziening voor ruim 1100 woningen en voorzieningen in de bestaande hoogbouw van Palenstein.

	<p>De ambitie voor groen/biodiversiteit is: in 2040 een groenblauwe structuur in en om de stad hebben die onze concurrerende woonaantrekkelijkheid van Zoetermeer vergroot, leidt tot verhoging van de biodiversiteit en verbetering van de gezondheid en de klimaatadaptatie”.</p> <p>De belangrijkste maatregelen in de komende jaren voor versterking groen/biodiversiteit zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Investeringsplannen in 2020 voor de Binnenstad (o.a. Central Park), het Entreegebied, en de bestaande wijken (pilot in Meerzicht); - Vergroten van het areaal natuurlijk(er) beheerd gebied voor o.a. weidevogels (Nieuwe Driemanspolder en Meerpolder) en moerassige natuur (Nieuwe Driemanspolder en het Plassengebied).
Bijlagen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Programma Duurzaam & Groen Zoetermeer 2020 – 2023 2. CE Delft: Bouwstenen voor het duurzaamheidsprogramma 3. Gezamenlijk uitvoeringsplan van de corporaties en de gemeente voor hun complexen in Meerzicht en Driemanspolder. 4. Aanvraag uitkering ‘Regeling Reductie Energiegebruik (RRE)’. 5. Begrotingswijziging.

Raadsbesluit 0637530586

Actualisatie programma Duurzaam & Groen Zoetermeer

De raad van de gemeente Zoetermeer;

Gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders

Besluit

1. Het geactualiseerde Programma Duurzaam & Groen Zoetermeer voor de periode 2020 - 2023 vast te stellen.
2. Binnen het programma Duurzaam & Groen te focussen op de energietransitie in de gebouwde omgeving en groen/biodiversiteit.
3. De ambitie voor de energietransitie in 2040 als volgt te verwoorden:
‘We willen in 2040 een aardgasvrije gebouwde omgeving hebben i.c.m. met een verbetering van de kwaliteit van de woningen qua gezondheid (ventilatie en voorkomen oververhitting) en comfort/energiebesparing (maximale warmtevraag van 50 kWh/m²/jaar voor eengezinswoningen en 75 kWh/m²/jaar voor de gestapelde bouw).’
4. De uitwerking van de energietransitie te organiseren door:
  - a. een ondersteuningsaanbod voor particuliere huiseigenaren (VvE's en eengezinswoningen) te organiseren, op stedelijk niveau een warmtevisie op te stellen en per wijk transitieplannen te maken.
  - b. samen te werken/ green deals te sluiten met lokale, regionale, landelijke en Europese partners om daarmee de condities te creëren voor de realisatie in Zoetermeer.
  - c. de opwek van duurzame energie en de beschikbaarheid van duurzame warmtebronnen te bevorderen.
  - d. voorafgaand aan het opstellen van de eerste transitievisie warmte eerst een procesvoorstel samenspraak aan de raad voor te leggen.
5. De ambitie voor versterking groen/biodiversiteit als volgt te verwoorden:
“We willen in 2040 een groenblauwe structuur in en om de stad hebben die onze concurrerende woonaantrekkelijkheid van Zoetermeer vergroot, leidt tot verhoging van de biodiversiteit en verbetering van de gezondheid en de klimaatadaptatie”.
6. De uitwerking van de ambitie de komende jaren concreet uit te werken en al deels uit te voeren bij:
  - a. de ontwikkeling van projecten en programma's voor nieuwbouw/nieuwe openbare ruimte;
  - b. de beheervisie voor de bestaande openbare ruimte;
  - c. een te maken plan voor het groen in Meerzicht als onderdeel van de integrale wijkaanpak (naar aanleiding van de wijkverkenning);
  - d. de programmatische samenwerking in de landschapstafels voor het buitengebied/parken.
7. De inzet voor de overige thema's uit het duurzaamheidspact in de betreffende beleidsvelden te organiseren en integraal naar de raad te rapporteren in de rapportagecyclus van het programma Duurzaam & Groen Zoetermeer. Dit betreft de thema's afval (afvalbeleid), duurzame mobiliteit (visie mobiliteit), duurzaam inkopen (inkoop- en aanbestedingsbeleid) en klimaatadaptatie (beheervisie en omgevingsvisie).
8. Het in het kader van het landelijke Programma Aardgasvrije wijken (PAW) toegekende bedrag van € 6,5 mln. in te zetten als bijdrage voor de onrendabele top voor het aardgasvrij maken van de gemeentelijke complexen het Castellum en Welkom2 en 1116 woningen en voorzieningen in de complexen C. Boslaan, Cleeflaan, J. van Bourgondiëlaan, Jacob du Mee (of voor vergelijkbaar aantal woningen in vervangende complexen), van Aalst, Willem Cleef, Rakkersveld en VvE De verdwenen brug (cluster 1 uit het plan van aanpak Palenstein aardgasvrij).

9. Voor versterking groen/biodiversiteit binnen reguliere of nieuw af te spreken budgetten een bestedingsvoorstel te maken bij:
  - a. het exploitatieplan voor het Entreegebied, de Visie Binnenstad en daarbij de mogelijkheden te betrekken om deze, binnen de wettelijke kaders, deels of geheel kosten te verhalen (c.q. in te brengen in nog in te stellen exploitatieplannen) en deze voorstellen te integreren in het te vervaardigen gemeentebrede 'investeringsagenda' bestedingsvoorstellen;
  - b. de Beheervisie Openbare Ruimte/de Nota Kapitaalgoederen (voor 'de vervanging van groen einde levensduur').
10. De uit punt 8 voortvloeiende begrotingswijziging vast te stellen.

Dit besluit treedt in werking twee weken na de bekendmaking daarvan. Tenzij over dit besluit een inleidend verzoek tot het houden van een referendum wordt gedaan.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van de raad op 17 februari 2020

de griffier,

de voorzitter,

drs. R. Blokland MCM

Ch.B. Aptroot

Toelichting

Probleemstelling en kader

Inleiding

In het najaarsdebat 2018 (12 november) is er een toezegging gedaan en een motie aangenomen.

1. Toegezegd is dat het programma Duurzaam & Groen Zoetermeer zal worden geactualiseerd. In het daarop volgend [memo actualisatie programma Duurzaam & Groen Zoetermeer](#) zijn de reikwijdte en de volgende aanleidingen voor de actualisatie genoemd:
  - a. het collegeprogramma en het lokale 'duurzaamheidspact'
  - b. de verwachte taken en opgaven n.a.v. het landelijke Klimaatakkoord zoals het maken van een regionale energiestrategie, een warmte-transitievisie op stadsniveau en transitieplannen per wijk
  - c. beschikbaar gestelde middelen:
    - o de decentrale uitkering (6,5 miljoen euro) voor de proeftuin aardgasvrije wijk Palenstein en
    - o de middelen n.a.v. het collegeprogramma voor Duurzaam & Groen 2020 – 2022.
2. 1811-13: Bij de actualisering en verdere inrichting van het duurzaamheidsbeleid ook aandacht te besteden aan inwoners met minder financiële draagkracht. Daarbij aan te geven hoe het college inwoners met beperkte financiële middelen wil bereiken, informeren en stimuleren. Daarbij aan te geven welke maatregelen het college concreet wil gaan uitvoeren.

In het najaarsdebat 2019 (11 november) heeft de raad 2 moties aangenomen.

1. 1911-10: "Niet nog een keer de actualisering van het Actieplan Duurzaam & Groen uit te stellen en deze voor het einde van 2019 aan de raad toe te zenden".
2. 1911-11: Een vierjaarlijkse actualisatie- en verantwoordingscyclus in te stellen, waarbij
  - a. Aan het begin van iedere raadsperiode binnen een half jaar het actieplan Duurzaam & Groen wordt geactualiseerd en aan het eind van iedere raadsperiode de balans wordt opgemaakt
  - b. jaarlijks via een beknopte tussenrapportage te laten zien wat er is gedaan en bereikt en of we op duurzame koers liggen

Op 29 november 2019 hebben de gemeenten in een Buitengewone Algemene Leden Vergadering (BALV) van de VNG met een overweldigende meerderheid (99,66 %) ingestemd met het klimaatakkoord. In december 2019 heeft het college een besluit genomen over de actualisatie van het Programma Duurzaam & Groen Zoetermeer.

Beoogd effect

Met de actualisatie van dit programma is er een uitwerking gemaakt van het collegeprogramma, het duurzaamheidspact, het klimaatakkoord en 3 moties. De afdoening van moties vindt drie keer per jaar plaats. In dat kader wordt voorgesteld de moties 1811-13, 1911-10 en 1911-11 als afgedaan te beschouwen.

Daarnaast zijn bestedingsvoorstellen gedaan m.b.t. de uitkering voor de proeftuin aardgasvrij, de middelen in het kader van het collegeprogramma en middelen voor de extra taken uit het klimaatakkoord.

De ambities zijn:

- 'We willen in 2040 een aardgasvrije gebouwde omgeving hebben i.c.m. met een verbetering van de kwaliteit van de woningen qua gezondheid (ventilatie en voorkomen oververhitting) en comfort/energiebesparing (maximale warmtevraag van 50 kWh/m2/jaar voor eengezinswoningen en 75 kWh/m2/jaar voor de gestapelde bouw)."
- "We willen in 2040 een zodanige groene structuur in en om de stad hebben dat groen in de directe omgeving van elke woning beschikbaar is én het areaal natuurlijk(er) beheerd gebied is vergroot ter bevordering van de concurrerende woonaantrekkelijkheid van Zoetermeer, de biodiversiteit, de gezondheid, en de klimaatadaptatie".

Voorstel/keuzemogelijkheden/risico's

Argumenten

1.1 *Er is toegezegd het programma in 2019 te actualiseren.*

De reikwijdte en de aanleiding voor de actualisatie zijn toegelicht in de inleiding van dit document.

2.1 *Klimaatverandering en verlies aan biodiversiteit zijn dé uitdagingen voor een duurzame ontwikkeling. Tegelijkertijd bieden de oplossingen, zijnde energietransitie en versterking van het groen, dé kansen voor het verbeteren van onze woningen en de woonomgeving.*

Rapporten van door de VN specifiek hiervoor opgerichte wetenschappelijke organisaties tonen de ernst en urgentie aan van de klimaatverandering (IPPC) en het verlies aan biodiversiteit (Ipbes). Het akkoord van Parijs en het landelijke klimaatakkoord geven aan wat er moet gebeuren om de klimaatverandering te beteugelen. In 2020 moet in Kunming een mondiaal akkoord worden gesloten om het verlies aan biodiversiteit te beteugelen.

De belangrijkste oplossingen zijn de energietransitie (van fossiele naar duurzame energie) en behoud en versterking van het groen. Deze oplossingen vergen grote investeringen, veel inzet en een lange adem. Maar ze bieden ook grote kansen en opbrengsten voor de stad. Door slimme combinaties kunnen de extra investeringen beperkt zijn (haalbaar en betaalbaar) en tot een forse verbetering leiden van de aantrekkelijkheid van de woningen en de woonomgeving van de Zoetermeesters.

Daarom wordt voorgesteld binnen het duurzaamheidsprogramma 'Duurzaam & Groen Zoetermeer' te focussen op de energietransitie in de gebouwde omgeving en op versterking van groen/biodiversiteit. Hiermee geven we ook invulling aan de belangrijkste taken die de gemeente vanuit het klimaatakkoord heeft gekregen. De gemeente als beoogd bevoegd gezag om te besluiten wanneer en hoe het aardgas uit een wijk verdwijnt én samen met andere gemeenten bepalen waar en hoeveel duurzame energie er in de regio wordt opgewekt.

3.1 *De energietransitie wordt een stuk haalbaarder als het energieverbruik fors verminderd kan worden en acceptabeler als hierdoor woningen comfortabeler en gezonder kunnen worden gemaakt.*

Om de energietransitie van fossiele energie naar duurzame energie te kunnen realiseren zal de opwek van duurzame energie heel fors moeten toenemen. Echter energie die kan worden bespaard hoeft niet te worden opgewekt. Energiebesparing heeft dus (i.v.m. de kosten tot een bepaald optimum) de voorkeur (trias energetica). Maatregelen die hier voor nodig zijn (isolatie, ventilatie en zonwering) leiden ook tot meer comfort (prettige tocht- en vochtvrije woningen).

De verwachting is dat dit soort comfortabele en gezondere woningen de standaard worden. Met minder wordt geen genoeg meer genomen. Vergelijkbaar aan hoe in de afgelopen decennia 'dubbel glas' de standaard is geworden ten opzichte van 'enkel glas'. Isolatie- en ventilatiemaatregelen zullen nodig zijn om woningen in Zoetermeer toekomstbestendig te maken. Door maatregelen uit te voeren op natuurlijke investeringsmomenten kunnen de meerkosten beperkt worden. Vooruitlopend op de landelijk te ontwikkelen energiestandaard voor woningen (opvolger voor energielabel) is in Zoetermeer in samenwerking met de corporaties een energiestandaard (50 en 75 kWh/m²/jaar) gekozen die ook de belangrijkste alternatieven voor aardgas haalbaar maken. Aandachtspunt vormt wel goede informatie, voorlichting over en toepassing van de bijbehorende technieken.

4a.1 Om de energietransitie acceptabel te krijgen is zoveel mogelijk 'ontzorging' bij energiegebruikers nodig en haalbaar en betaalbaar aanbod om de transitie te realiseren.

De meeste m.n. particuliere eigenaren van eengezinswoningen kunnen nog niet overzien wat de energietransitie concreet voor hun woning gaat betekenen. Om die energietransitie acceptabel te krijgen is er een duidelijk plan voor de woning nodig en een haalbaar en betaalbaar aanbod waarbij de mogelijkheid tot ontzorging gewenst is. Zoetermeer wil in 2020 weer een nieuwe uitvraag doen voor de advisering en ontzorging van particuliere huiseigenaren.

Specifiek voor het ondersteunen en stimuleren van de kleine maatregelen heeft de gemeente een aanvraag ingediend voor de specifieke uitkering Regeling Reductie Energiegebruik (RRE). Met deze regeling kunnen gemeenten projecten opzetten om huiseigenaren te stimuleren tot kleine energiebesparende maatregelen in huis. Dit maakt verduurzaming bereikbaarder voor iedereen. In bijlage 4 treft u de aanvraag aan. Met deze aanvraag is ook invulling gegeven aan motie 1811-13.

4a.2 Het maken van plannen per wijk en op stadsniveau is nodig om synergie en regie in de aanpak van de energietransitie te krijgen.

De gemeente ondersteunt en stimuleert gebouweigenaren om voor hun eigen bezit een plan te (laten) maken voor de energietransitie. Landelijk zijn hier ook afspraken over gemaakt. Corporaties en gemeenten moeten (op basis van hun natuurlijke investeringsmomenten) routekaarten maken voor het aardgasvrij maken van hun complexen. Op basis van deze plannen kunnen eigenaren collectieve oplossingen die worden ontwikkeld vergelijken met een individuele oplossing. Alle plannen komen uiteindelijk samen in een gemeente en een wijk. Zoetermeer is al samen met de corporaties gestart om per wijk te onderzoeken waar het voordeliger is om de energietransitie per complex uit te voeren en waar het mogelijk voordelig is om het collectief (ook met andere gebouweigenaren) uit te voeren. Zo kan er synergie in de aanpak worden gecreëerd en zo veel mogelijk worden aangesloten op investeringen en afschrijvingsmomenten van gebouweigenaren. Voor de wijken Palenstein, Driemanspolder en Meerzicht is die gezamenlijke verkenning voor de aanpak uitgevoerd. Dit wordt zoveel mogelijk uitgebreid naar andere gebouweigenaren. In eerste instantie vooral VvE's en commerciële vastgoedeigenaren. Zij lopen voor. Daarna zullen in toenemende mate ook particuliere eigenaren van eengezinswoningen een plan (laten) maken. Deze verkenningen voor de aanpak zullen uiteindelijk een belangrijke basis vormen voor de warmtevisie op stadsniveau en de definitieve plannen voor de wijkaanpak en bijbehorende energie-infrastructuren.

4b.1 Op dit moment ontbreken nog de condities om bij particuliere woningeigenaren grootschalig de energietransitie te kunnen uitvoeren

Om de energietransitie grootschalig bij m.n. particuliere eengezinswoningen te kunnen doorvoeren moet het aanbod goedkoper worden, er betere financieringsmogelijkheden komen en een betere 'ontzorging' kunnen worden aangeboden. Hiervoor is er op alle niveau's aanpassing van regelgeving nodig en innovatie. Zoetermeer is daarom al meerdere jaren in diverse gremia actief om mee te denken t.b.v. verbeteringen, te lobby'en voor verbeteringen en inspiratie op te doen voor verbeteringen.

4c.1 In het kader van het klimaatakkoord zal Zoetermeer zoveel als redelijkerwijs mogelijk verwacht kan worden de opwek van duurzame energie en de beschikbaarheid van duurzame warmtebronnen stimuleren en faciliteren.

In het kader van het klimaatakkoord is er een landelijke opgave om gezamenlijk 35 teraWattuur duurzame elektriciteit op land gefaseerd te realiseren. Met Regionale energiestrategieën (RES) moet duidelijk hoe en waar dit mogelijk is. Zo ook in onze regio van MRDH-gemeenten. Locaties voor wind- en zonneparken uit die RES zullen vervolgens na een integrale afweging in provinciale en lokale omgevingsvisies en -plannen worden opgenomen om tot bindende besluiten te komen. Realisatie met behulp van lokale investeringen (inwoners en bedrijven) hebben hierbij (ook volgens het klimaatakkoord) de voorkeur. Hierdoor kunnen ook de lusten zoveel mogelijk lokaal (bijv. m.b.v. energiecoöperaties) ten goede komen.

Collectieve warmtevoorzieningen zouden voor gebieden met veel hoogbouw de meest voordelige oplossing kunnen zijn. Dit blijkt uit regionale verkenningen en gezamenlijke lokale verkenningen met de corporaties voor de wijken Palenstein, Driemanspolder en Meerzicht.

4d.1 Er is nog geen modelaanpak voor het opstellen en de samenspraak van een transitievisie warmte.

Er zijn diverse trajecten op diverse schaalniveau's die er gezamenlijk toe moeten leiden dat de energietransitie gaat plaatsvinden. Regionale energiestrategieën, provinciale omgevingsvisies en -plannen, warmtevisie, omgevingsvisie en omgevingsplan op stadsniveau en wijkplannen. Voor elk schaalniveau zal de samenspraak opgezet moeten worden zo dat iedereen tot zijn recht komt maar ook dat niet alles driedubbel plaatsvindt. Landelijk wordt met leerkringen en uiteindelijk richtlijnen een opzet aanbevolen. Dit is dus nog in ontwikkeling en met een onderling lerend proces. Samenspraak wordt steeds relevanter zodra (meerdere) grootschalige haalbare en betaalbare alternatieven beschikbaar komen en er dus ook besluitvorming kan plaatsvinden wanneer en hoe het aardgas definitief in een wijk kan verdwijnen.

5.1. Het groen in en om de stad is hét aspect waar Zoetermeer zich nu al onderscheidt en in de toekomst zich nog meer kan onderscheiden.

Zoetermeer, 'stad tussen de parken' en 'met de kop in het Groene Hart' gelegen, heeft met zijn groene structuur een heel sterke troef als het gaat om kansen voor een concurrerende woonomgeving, gezondheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit. Dit kwam ook weer naar voren bij de analyses in de voorbereiding van de omgevingsvisie (Zoetermeer 2040). Beleid voor behoud en verbetering van deze groene structuur is eerder vastgesteld met de notitie [groene gezonde stad](#), [de Groenkaart](#) en [Visie biodiversiteit](#). Een aangepaste versie van het bomenbeleid is aan de raad ter vaststelling toegezonden.

6.1 Om de ambitie te realiseren zijn maatregelen en investeringen noodzakelijk

De volgende projecten/initiatieven zijn genomen/worden verwacht om de komende jaren invulling te geven aan de ambitie:

In de Binnenstad

- Het schetsontwerp 'Centraal Park' is door de raad vastgesteld in juli 2019. Het budget voor uitvoering is gereserveerd in de Perspectiefnota. In 2020 wordt de eerste fase 'herinrichting van de Markt' meegenomen in de aanbesteding. Hiertoe zal nog een afzonderlijk raadsvoorstel worden voorgelegd.
- Met diverse vastgoedeigenaren worden verkenningen uitgevoerd voor de realisatie van groene gevels en groene daken. Ook lopen er verkenningen voor subsidies voor de realisatie. In 2020 verwachten we tot een pilot te kunnen komen.
- In de nieuwe visie voor de Binnenstad worden bestedingsvoorstellen opgenomen voor vermindering van verhard oppervlak ten behoeve van vergroening. Hiervoor wordt bijvoorbeeld gedacht aan het maken van groene verbindingen door aanpassing/versmalling van wegprofielen in en om het Stadshart.

In het Entreegebied

Er wordt een concreet groen inrichtingsplan Entreegebied opgesteld als uitwerking van het masterplan. Uitgangspunt is zo veel mogelijk groen en zo weinig mogelijk verharding. Dit plan wordt onderdeel van het exploitatieplan met publieke en private (opgelegde danwel voorgestelde) investeringen die naar verwachting in de eerste helft van 2020 ter vaststelling aan de raad zal worden aangeboden.

In de bestaande wijken (beheervisie en bomenbeleid)

Voor het beheer en de vervanging van de gehele openbare ruimte (incl. het groen) wordt vierjaarlijks een beheervisie opgesteld. Bij de vervanging wordt gebruik gemaakt van de laatste inzichten en kansen om bij te dragen aan de groene ambitie, circulariteit, en toegankelijkheid. In de huidige systematiek zijn er echter geen structurele middelen voor de vervanging van groen dat aan het einde van de levensduur is.

In deze collegeperiode wordt er jaarlijks geïnvesteerd in:

- de vervanging van een gedeelte van het bestaand groen dat nu aan het einde van de levensduur is. Met de nieuwe beheervisie en Nota Kapitaalgoederen zal in 2020 een aanvullend investeringsvoorstel worden gedaan voor structurele middelen voor alle toekomstige 'vervangingen van groen einde levensduur'. Dit geldt overigens niet voor de vervanging van bomen. Daar zijn wel structurele middelen voor beschikbaar.
- meer maatwerk bij de vervanging en instandhouding van bomen door deze meer in balans te brengen met de beleving van inwoners (bomenbeleid).

In de integrale wijkaanpak in Meerzicht

In 2019 is er als pilot een integrale wijkverkenning uitgevoerd. Verjaring van woningen was een belangrijke aanleiding. Verwacht wordt dat er in 2020 een voorstel komt voor een integrale wijkaanpak. Een plan voor het groen in de wijk (wijkgroenplan) zal hier een onderdeel van zijn. Er zal een investeringsvoorstel worden gedaan indien er maatregelen worden voorgesteld die leiden tot functionele aanpassingen en/of een hoger ambitieniveau op inrichting en beheer.

In de parken/buitengebied

Voor het buitengebied en in de parken werken we regionaal samen in de landschapstafels Duin, Horst en Weide en Hof van Delfland. In de afgelopen 4 jaren is vooral veel geïnvesteerd in het opbouwen van de samenwerking en het voorbereiden van projecten. Zoals eerder in het [memo voortgang regionale groenprojecten](#) is weergegeven zijn of worden de volgende projecten de komende jaren in uitvoering genomen met cofinanciering van partners en/of de provincie Zuid Holland:

- Realisatie 'Moerasparels' bij het Zoetermeerse Plassengebied
- Aanleg ontbrekende schakel fietspad 'Rondje Meerpolder' (recent voltooid)
- Weidevogelgebied Zoetermeerse Meerpolder
- Verblijfsvoorzieningen fauna buitengebied Zoetermeer
- Ecoverbindingen (basisnetwerk) langs de Hollandse Banen: bijenlinten
- Ecoverbindingen vanaf Balijhoeve door Buytenhout

Overige projecten waar Zoetermeer aan deelneemt maar die getrokken worden door andere partijen binnen Duin Horst Weide:

- waterberging, fietspaden en natuurontwikkeling in de Nieuwe Driemanspolder
- mountainbike route door Duin Horst Weide
- tunnelbeschilderingen op de routes van de Hollandse Banen
- themaroute regionale uitkijkpunten
- diverse themaroutes binnen Duin Horst Weide
- diverse kidsproof arrangementen

7.1 *Duurzame ontwikkeling is meer dan energietransitie en versterken groen/biodiversiteit*

Het duurzaamheidspact vraagt naast de energietransitie en versterking groen/biodiversiteit ook aandacht voor de thema's afval, duurzame mobiliteit, duurzaam inkopen en klimaatadaptatie. In het derde deel van het bijgaande programma wordt in een twee kolumnenstuk toegelicht wat op deze thema's de inzet is. Uitvoering vindt integraal plaats vanuit de specifieke beleidsvelden. Vanuit het programma Duurzaam & Groen zal over de voortgang worden gerapporteerd.

8.1 *De decentrale uitkering is aangevraagd en toegekend voor het aardgasvrij maken van de hoogbouw in cluster 1 van het plan van aanpak Palenstein aardgasvrij.*

Op 4 juli 2018 is de raad in het [memo voortgang energietransitie Palenstein](#) geïnformeerd over de aanvraag voor een decentralisatie-uitkering als bijdrage voor een te starten proeftuin voor het aardgasvrij maken van een bestaande wijk. Op 7 november 2018 is via een [memo 'Voortgang landelijk Klimaatakkoord en proeftuin aardgasvrije wijk'](#) gemeld dat de gemeente is geselecteerd voor een proeftuin. Hiertoe heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in totaal ca. € 6,5 mln. aan de gemeente beschikbaar gesteld. Dit bedrag is als decentralisatie-uitkering beschikbaar gesteld.

Het eerste deel is in december 2018 beschikbaar gesteld en bedraagt ca. € 4,8 mln. Via het debat over de resultaatbestemming 2018 is dit gestort in de brede bestemmingsreserve. Het tweede deel is in september 2019 beschikbaar gesteld (ca. € 1,7 mln) en ook hier zal het voorstel worden dit te storten in de brede bestemmingsreserve.

In 2019 is in samenwerking met woningcorporaties een voorstel uitgewerkt om een collectief WarmteKoudeOpslag-net met decentrale warmtepompen aan te leggen. In deze variant wordt een collectief laagtemperatuur WKO-net toegepast. Vanuit het oogpunt van volledige ontzorging en minimaal risico voor de gemeente wordt de voorkeur gegeven om als exploitatievorm 'volledige outsourcing' te kiezen. In deze vorm investeert een externe marktpartij voor eigen rekening en risico in de warmtevoorziening (zowel infrastructuur als warmtepompen) en exploiteert deze via de verkoop van warmte aan gebouweigenaren of bewoners. Gebouweigenaren betalen een eenmalige bijdrage aansluitkosten (BAK) ter dekking van de onrendabele top. De onrendabele top wordt deels gedekt vanuit de decentralisatie-uitkering.

De komende maanden zal deze variant verder worden uitgewerkt. Indien blijkt dat een (te groot) verschil ontstaat tussen de BAK en de decentralisatie-uitkering vindt verder onderzoek plaats. Voor onrendabele aansluitingen (complexen zonder collectieve verwarming) zal de uitkering worden ingezet als bijdrage voor een niet collectieve oplossing.

Het voorstel is dat de raad een besluit neemt om de decentralisatie-uitkering beschikbaar te stellen ter dekking van het aardgasvrij maken. Het college is met de woningbouwcorporaties en de VvE De verdwenen brug de voorbereidingen gestart om een samenwerkingsoverkomst op te stellen en een uitvraag voor te bereiden. Op het moment dat uitwerking aangeeft dat de businesscase met de decentralisatie-uitkering niet sluitend is te maken wordt de voorbereiding van de uitvraag gestaakt en wordt gekeken naar alternatieven. Voor elk van de fasen geldt een afzonderlijk 'go or not go' moment en ook hier geldt dat wanneer het budget niet passend is zal hiertoe afzonderlijke besluitvorming worden gevraagd.

9.1 *Aanvullende investeringen zijn noodzakelijk om de ambitie m.b.t. versterking groen/biodiversiteit te kunnen halen.*

Zoetermeer is een new town waar veel in groen is geïnvesteerd. Steeds meer groen (o.a. perken) komt aan het einde van hun levensduur. Vanuit de Nota Kapitaalgoederen zal een voorstel worden gedaan om vervanging groen volledig te beschouwen als een investering net zoals bij vervanging van wegen en kunstwerken. Daarnaast volgen er bestedingsvoorstellen t.b.v. de ambities voor het Entreegebied, Binnenstad en groen in een integrale wijkaanpak (pilot Meerzicht).

Kanttekeningen

3.1 *Als op termijn onvoldoende aan de nog te realiseren randvoorwaarden wordt voldaan kan dit ertoe leiden dat het realiseren van een aardgasvrije gebouwde omgeving niet in zijn geheel of niet in het gevraagde tempo kan worden behaald.*

De drie vooraf door de gemeenten gestelde randvoorwaarden aan het klimaatakkoord zijn nog niet volledig ingevuld. Er wordt echter door alle afspraken tussen de VNG en de Rijksoverheid voldoende houvast geboden om van start te gaan. Het klimaatakkoord is nadrukkelijk ook geen eindpunt maar één van de stappen in een langlopend traject met meerdere onderdelen.

4a.1 *Ontbreken van landelijke standaard voor woningen maakt adviseren en ontzorgen lastig*

In het klimaatakkoord is aangekondigd dat er naast kantoren ook voor woningen een standaard komt qua energiezuinigheid waar op termijn alle woningen aan moeten voldoen. Die is er nu nog niet en dat maakt het adviseren en organiseren van ontzorgingsaanbod aan m.n. de particuliere huiseigenaren lastiger. De gemeente adviseert daarom om vooral te investeren op natuurlijke momenten en in zogenaamde 'spijtvrije' maatregelen die opgeteld leiden tot een energievraag van 50, resp. 75 kWh/m²/jaar.

4c.1 *Het draagvlak voor de realisatie van windturbines en zonneparken is beperkt.*

Bij het initiatief voor de realisatie van windturbines in het Balijbos bleek het draagvlak beperkt. Dit zal een belangrijke rol spelen bij de gezamenlijke zoektocht naar locaties voor de regionale energiestrategie.

4c.2 *De voorfinanciering van collectieve warmtevoorzieningen is een knelpunt.*

In tegenstelling tot elektriciteit en gas is er geen nutsbedrijf dat de voorinvestering doet in collectieve warmtevoorzieningen (realisatie bronnen en netwerken). Er moet zekerheid zijn dat voldoende woningen in een bepaalde periode met zekerheid aansluiten anders komt de businesscase niet rond. Aansluiten in een bepaalde beperkte periode kan leiden tot extra kosten (vervroegde afschrijvingen) als het moment van de aansluiting niet samenvalt met een

datum print: vrijdag 24 januari 2020

natuurlijk investeringsmoment. Dat maakt het beschikbaar krijgen van duurzame warmtebronnen voor de gebouwde omgeving complex. Regie, samenwerking en het bevorderen van aanpassing van regelgeving zijn cruciaal. Modulaire flexibele collectieve systemen hebben de voorkeur.

8.1 *Uitbesteding van de investering en exploitatie maakt collectieve warmtevoorzieningen duurder.* Vanwege rendementseisen van marktpartijen zal de realisatie van een collectieve warmtevoorziening duurder worden. Investeren en zeker exploiteren in eigen beheer is evenwel geen kerntaak van de gemeente en is als markttaak risicovol. Daarnaast bezit de gemeente geen deskundigheid op het gebied van exploitatie. Hierdoor ontstaat ook een afhankelijkheid die niet wenselijk is. Afnemers (inwoners) kunnen gebonden worden aan langdurige contracten en een hogere (toekomstige) prijs dan bij een vrije keuze. De Autoriteit Consument en Markt (ACM) heeft maximale prijzen gesteld aan de in rekening te brengen prijzen en de verwachting is dat de ACM ter bescherming van de consument verdere regelgeving zal maken (o.a. ten aanzien van de nu nog staande koppeling met de bestaande gasprijs/maximale prijzen en de verplichte transparantie over de in rekening te brengen bedragen en de kostprijs). Bij de besluitvorming zal fiscale en Europese (zoals staatsteun) regelgeving in acht worden genomen.

9.1 *De middelen zijn schaars en uit bestedingen vloeien lasten voort.* De gemeente maakt in het kader van de schaa sprong een 'investeringsagenda' waarbij ook rekening wordt gehouden met bestedingen in groen en biodiversiteit. Basis voor de dekking van de uit de 'investeringsagenda' voortvloeiende lasten zijn de extra algemene middelen uit OZB en Algemene uitkering die voortkomen uit de extra woningen in de stad (maximaal de helft) en de beschikbare ruimte in het RIF (reserve investeringsfonds). Een deel van de bestedingen zal mogelijk kunnen worden verhaald bij ontwikkelaars (c.q. worden opgenomen in nog in te stellen grondexploitaties). Daartoe is wettelijke kader en regelgeving beschikbaar. Daarnaast zal samenhang worden gezocht met bestaande investeringen (zowel van ons zelf als die van derden) in het gebied zodat efficiency voordelen kunnen worden behaald. Bij de bestedingsvoorstellen zal hier rekening mee worden gehouden.

De bestedingsvoorstellen worden telkens ter afweging aan de raad voorgelegd in de Perspectiefnota waarbij de toekomstige kosten en dekking jaarlijks worden afgewogen en structureel in evenwicht moeten zijn.

Financiën

*Bestedingsoverzicht **incidentele** middelen collegeprogramma*

Voor Duurzaam & Groen is de komende collegeperiode jaarlijks incidenteel ca. € 2,2 mln. beschikbaar gesteld, dit is reeds in de Programmabegroting opgenomen. In het kader van ombuigen en vernieuwen is hier € 290.000 in mindering gebracht. De aanwending van het bedrag is als volgt:

Jaar	2020	2021	2022
1. Duurzaam/energietransitie	€ 500.000	€ 500.000	€ 500.000
2. Groen/biodiversiteitsproj.	€ 310.000*	€ 310.000	€ 310.000
3. Actualisatie bomenbeleid	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000
4. Verv. groen einde levensd.	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000
	-----	-----	-----
<i>Subtotaal Groen (2 t/m5)</i>	€ 710.000	€ 710.000	€ 710.000

datum print: vrijdag 24 januari 2020

5. Kwaliteitsverbetering Openbare ruimte	€ 750.000**	€ 750.000	€ 750.000
	-----	-----	-----
Totaal	€ 1.960.000	€ 1.960.000	€ 1.960.000

* Oorspronkelijk 350K, hierop 40K in mindering wegens besparing door aanpassing van het subsidieprogramma en de communicatie over klimaatadaptatie.

** Oorspronkelijk 1.000k, hierop 250k in mindering gebracht i.v.m. de bezuinigingsopgave 'ombuigen en vernieuwen'.

Ad1. Dit budget is deels geraamd voor procesgeld (komende drie jaar jaarlijks € 330.000,-) en deels voor 'aanjaaggeld' (komende drie jaar jaarlijks € 170.000,-).

Het procesgeld is voor o.a.:

- het realiseren van ondersteuningsaanbod voor verschillende doelgroepen (m.n. particulieren en VvE's),
- onderzoek en maken van plannen t.b.v. de beschikbaarheid duurzame warmtebronnen en opwek duurzame energie.

Het aanjaaggeld is t.b.v. samenwerking/green deals met lokale, regionale, landelijke en Europese partners om daarmee de condities te creëren voor de realisatie van de energietransitie in Zoetermeer.

Aanvullende budgetten voor Duurzaam/energie die nog niet in de begroting zijn meegenomen.

a. Rijksmiddelen voor extra gemeentelijke taken vanuit het klimaatakkoord.

Voor de extra taken vanuit het klimaatakkoord zijn via de decembercirculaire extra middelen beschikbaar gesteld. Het betreft € 202.000,- voor het opstellen van de warmtevisie, €410.000,- voor wijkplannen en € 75.000,- voor het 'energieloket' voor inwoners. De kosten voor deze acties zijn nog niet geraamd en de extra middelen zijn ook nog niet meegenomen. Wanneer de uitkering als decentrale uitkering zal worden verstrekt zal dit als bate moeten worden verantwoord in 2019, dan zal bij de resultaatbestemming een voorstel worden gedaan deze te storten in de brede bestemmingsreserve. De uitwerkingen over de daadwerkelijke besteding zullen deel uit maken van de Perspectiefnota.

b. Decentrale uitkering proeftuin aardgasvrije wijk (PAW)

Van het Rijk is in totaal € 6,5 mln. ontvangen voor de uitvoering van de pilot in het kader van het Programma Aardgasvrije Wijken. De uitkering is in afwachting van de besteding in de brede bestemmingsreserve gestort. Naar verwachting kan vanaf 2021 worden gestart met de uitvoering. De realisatie zal meerdere jaren in beslag nemen (loopt zo veel mogelijk parallel met natuurlijke vervangingsmomenten en het renovatieprogramma van de woningcorporaties, de VvE en de gemeente). De inschatting is dat in 2029 de laatste complexen worden aangesloten. Dat houdt ook in dat de uitkering over die jaren zal worden uitgegeven. Vooralsnog wordt uitgegaan van het volgende betalingschema:

2022 3 mln
2023 1 mln
2029 2,5 mln.

c. Duurzaamheidsfonds

Als de verkoop van Eneco doorgaat volgt er bij de perspectiefnota een voorstel over de inzet van de Eneco middelen. De vorming van een duurzaamheidsfonds van 1,5mln wordt zeker een onderdeel van dit voorstel.

Ad 2: Van dit budget is jaarlijks € 200.000 geraamd voor de cofinanciering en de uitvoering van de projecten in de stad en in de regionale landschapstafels. € 110.000,- is jaarlijks geraamd als aanjaaggeld voor samenwerking/green deals/kleinere projecten en voor communicatie.

Ad 3: Voor meer maatwerk bij de instandhouding en vervanging van bomen door dit meer in balans te brengen met de beleving van inwoners.

Ad 4: Voor investeringen in de vervanging van groen dat aan het eind van de levensduur is.

Ad 5: Voor investeringen in een kwaliteitsimpuls in de openbare ruimte boven het afgesproken onderhoudsniveau. Hiermee kan maatwerk worden geleverd zodat er beter bij de behoeften/wensen van inwoners kan worden aangesloten. Betreft incidentele middelen in deze collegeperiode.

Controleprotocol

Niet van toepassing.

Samenspraak en Communicatie

De corporaties, de gemeente en Stedin hebben in 2017 een green deal gesloten om samen een plan te maken voor de energietransitie van hun complexen in Palenstein. Dit plan is in 2018 afgerond en besloten om dit ook voor Meerzicht en Driemanspolder te doen (zie bijlage). De corporaties zorgen voor samenspraak in hun complexen. Corporaties, Stedin en de gemeente trekken ook gezamenlijk op in de communicatie met gezamenlijke boodschappen en berichten. Ook vanuit 7 politieke partijen is er input geleverd met behulp van een Duurzaamheidspact. In het programma is aangegeven hoe het college hier invulling aan geeft. Verder hebben lokale organisaties zoals DuurSamen en Dezo voor input gezorgd met een paneldiscussie en energiecafé's. Samen met Reimarkt en Dezo zijn er voor de meeste wijken één of meer informatieavonden georganiseerd voor particuliere huiseigenaren over de energietransitie en energiebesparing. Deze avonden zijn in totaal door meerdere honderden mensen bezocht en per avond is er een verslag gemaakt. In de huis-aan-huis verspreide Duurzaam & Groenkrant zijn inwoners ook geïnformeerd over de energietransitie en groen/biodiversiteit in Zoetermeer. Bij de wijkverkenning Meerzicht zijn er ook gesprekken gevoerd met bewoners over de energietransitie en het groen. De resultaten van de wijkverkenning worden in 2020 aan de raad toegezonden. Zie voor de toekomstige communicatie en samenspraak bij de energietransitie het onderdeel 4d onder het kopje **voorstellen**.

Duurzaamheid

Met dit voorstel vindt een actualisatie van het duurzaamheidsbeleid plaats.

Toegankelijkheid en bruikbaarheid voor gehandicapten

Energietransitie

De energietransitie bij woningen en kantoren gaat zo veel mogelijk gepaard met groot onderhoud of renovatie. Dit zijn de momenten om afwegingen te maken voor verbetering van de toegankelijkheid en bruikbaarheid van woningen voor gehandicapten. Zeker in de wijk Meerzicht waar naar aanleiding van de wijkverkenning een voorstel voor een integrale wijkaanpak verwacht wordt.

Groen/biodiversiteit

Bij alle genoemde plannen en projecten en zeker in de nieuwe beheervisie van 2020 zal er aandacht zijn voor de verbetering van de toegankelijkheid van het groen en de openbare ruimte in het algemeen.

Rapportage en evaluatie

Rapportage en evaluatie zal conform de aangenomen motie 1911-11 plaatsvinden. Hiermee is ook invulling gegeven aan deze motie.

Planning

- Een vierjaarlijkse actualisatie- en verantwoordingscyclus, waarbij aan het begin van iedere raadsperiode binnen een half jaar het programma Duurzaam & Groen Zoetermeer wordt geactualiseerd en aan het eind van iedere raadsperiode de balans wordt opgemaakt.
- Jaarlijks via een beknopte tussenrapportage de voortgang wordt gemeld om te laten zien wat er is gedaan en bereikt en of we op duurzame koers liggen.